

Bugüne dünden bakış

Bugüne dün nasıl bakıyorduk? Bugün düne nasıl bakıyoruz? Bugünden yarına nasıl bakıyoruz? (Yarıdan bugüne bakış ise -bilim kurgu dışında- mümkün değil). Bu sorulara bazen ucundan kenarından girip yanıtlar veriyoruz. Bu yazıda bugüne dünden bakmaya çalışacağız. Bu, bugünden düne bakışı da içerecek. Bunun için eski soL Portal yazılarımı ve birkaç eski gazete haberini karıştırdım. Yeri geldikçe gönderme yapacağım.

AKP rejiminin neofaşizme evrilmesinde kritik sıçrama uğrakları 2016, 2017 ve 2018 yıllarıdır. 2016 yılının henüz başlarında, Meclis içi Anayasa görüşmeleri tıkanmıştır. Hatırlayalım: 16 Şubat 2016 gecesinde, Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun üçüncü toplantısında, AKP tarafının "başkanlık rejimini" getirmesi üzerine bu komisyon dağılmıştı. (16 Şubat 2016 tarihli soL Portal yazımız "AKP Hangi Anayasaya Karşı?" başlığını taşıyordu ve henüz masanın dağılmadığı 15 Şubat'ta yazılmıştı). AKP'nin, ön protokole aykırı olarak Komisyona bir "başkanlık" önerisiyle gelmesi, birçoklarınınca Komisyonu dağıtmak için taktiksel bir adım olarak değerlendirilmişti.

Bu değerlendirmenin ne kadar isabetsiz olduğunu anlamaları çok uzun sürmeyecekti. Nitekim aynı yılın sonunda, 10 Aralık 2016'da, AKP tam da başkanlık rejimini eksene alan bir yasa teklifini TBMM'ye sunacaktı. Peki Meclis'te yetersiz olan siyasal çoğunluğunu takviye edebilecek hangi siyasi desteğe güvenerek? Güvendiği ortam 15 Temmuz 2016 darbe girişimiyle oluşmuştu. 2017 yılı, AKP/RTE'ye başkanlık rejimi yolunu açan referandumun ("Atı alanın Üsküdar'a geçmesiyle") kazanıldığı yıl olacaktır. 2018 ise Anayasa değişikliklerinin mevzuata işlendiği ve kamu yönetiminin altüst edildiği yıldır.

2016 yılı kritik dönemeçtir

Gerçi dönüşüm sadece Anayasayla sınırlı kalmamıştır. Tekrar 15 Temmuz 2016'ya dönelim. Bu darbe girişiminin, yapılmasına izin verilen bir darbe girişimi olduğunu, "Allah'ın lütfu" sözünden daha iyi açıklayan ifade bulmak zordur. Bu "lütfu" hangi bakımlardan günlük pratiğe yansımıştır? Birincisi, yukarda söyledik, AKP kendi anayasasını getirmek için tarihi fırsatı yakalamıştır. İkincisi, 2013'ten itibaren sırtından atmak istediği Fethullahçı yapılanmadan kurtulmak için eline bulunmaz bir fırsat geçirmiştir.

Üçüncüsü, muhalefeti parçalamak, pasifize etmek ve yanına çekmek için önüne çıkan siyasi fırsatı değerlendirmiştir. Bunun somut sonucu, aslında derin devlet partisi kimliğini hiç bırakmayan MHP'nin o güne kadar sürdürdüğü muhalefet partisi konumundan aniden çıkıp, iktidara iliştirilmiş bir konuma yerleşmesidir. Başkancı anayasanın işaret fişğini verecek ve Anayasayı değiştirecek tasarının Meclis'ten nitelikli çoğunlukla geçmesini sağlayacak kadar da yeni rolünü benimsemiştir. Bu arada Anamuhalefet partisi de, darbedeki dolaylı sorumluluğunu üzerinden atmaya çalışan iktidarın Yenikapı mitingine katılmaya razı edilerek muhalefetin edilgenleştirilmesine hizmet etmiştir. (Taş yerinde ağırdır; eğer başlangıçtan itibaren anamuhalefet CIA uzantısı Fethullahçı yapının giriştiği darbenin asıl sorumlusu/ suçlusu olarak iktidarı gösterebilmiş olsaydı, bu çok etkili olabilirdi. Sonradan "kontrollü darbe" söylemi üzerinden bu hatayı telafi çabaları etkisiz kalmıştır).

Buraya kadar söylenenler bir konuyu eksik bırakmaktadır. 2 Şubat 2016 tarihli soL Portal yazımızın ilk paragrafını nakledelim: "Otokrasi nasıl yerleşir? İlk önce kestirmeden ve tersten bir yanıt: Silahlı kuvvetlerin desteğini almadan yerleşmez veya tam yerleşemez. Peki bugünkü otokrasi heveslileri bu desteği alıyorlar mı? Bir süredir evet. İki nedenle: (i) Sindirme operasyonunun etkileri sürdüğü için; (ii) iç ve dış savaş ortamında sivil-asker işbirliği sağlandığı için. Ama destek/işbirliği nereye kadar sürebilir? Bu konuda dış ve iç etkenler belirleyici olacak".

Bu dış ve iç etkenler aynı yılın 15 Temmuzunda birlikte ortaya çıkıp belirleyici oldular. Üstelik söz konusu darbe girişimi şimdiye kadarki askeri darbelerden farklı olarak kanlı bir biçim alırken (12 Eylül, darbeden sonraki infazlarıyla kanlı olacaktır), TBMM'ye hava saldırısı düzenleyecek kadar da gözükarardır. Bunun, iktidar partisine TSK'yı tekrardan "yenileme" ve daha fazla emrine sokma olanağını sunduğunu unutmayalım. "Allah'ın lütfu" olmanın dördüncü ve önemli nedeni de budur. O kadar ki, bu darbe girişiminin bastırılmasında en fazla rolü olan dünyanın kumpasa uğramış Cumhuriyetçi subayları, FETÖ'cü askeri personelle birlikte tasfiye listesinin başına yazılacaklardı. İktidarın, sadakatleri Cumhuriyete olan askeri personel kadar ürktüğü bir başka kesim yoktu. Sadakatleri dış güçlere olanlardan daha fazla korkulması gerektiği umarım gene zor yoldan öğrenilmez.

2018 yılı da bir milattır

Birbirini tamamlayan 2016-2017 yılları kadar, 2018 yılı da bir milattır. Tayyip usulü başkanlık rejiminin kamu yönetimi sistemini baştan aşağı yeniden şekillendirdiği, o zaman dek görülmemiş yoğunlukta bir merkezileşmeyi getirdiği baştan biliniyordu; kitleler -o da bir kısmı- yeni yeni farkına varıyor.

Peki büyük sermaye kesimi ne zaman farkına varmıştı? Elbette sürecin başında; sermaye o kadar hazırlıklıydı ki, 16 Nisan referandumunun hemen ertesi günü, 17 Nisan tarihli Hürriyet Gazetesi'nde TÜSİAD'ın uzun bir talepler listesi yayınlanmaktaydı. Referandum öncesi çalışılmış bir metin olduğu ve Anayasa değişikliğinin kabul edilmesinin veri alındığı açıktı. Ne istiyordu TÜSİAD? Yürütmenin daha fazla güç kazanacağı yeni süreçte, demokrasi, ekonomi ve AB ile ilişkiler başlıklarındaki talepleriyle, iktidarın iyice başına buyruk bir yönetim biçimine kaymasını engellemek veya frenlemek... Bu talepler, yargı erkinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı; adalet sisteminde düşünce ve ifade özgürlüğünün gözetilmesi; kamu yönetiminde liyakata uyulması; seçim barajının düşürülmesi ve Siyasal Partiler Kanunu'nda reform; iletişim hakkının ve medya özgürlüğünün güçlendirilmesi; piyasaları denetleyici ve düzenleyici kurumların bağımsızlığı; kamu ihaleleri mevzuatının AB standartlarına getirilmesi; genç işsizliğiyle mücadele için eğitim ile işgücü piyasası arasındaki bağın güçlendirilmesi ve vasıf uyumunun gözetilmesi; istihdam üzerindeki vergi ve prim yükünün OECD ortalamasına çekilmesi, güvenceli esnek çalışma biçimlerinin geliştirilmesi; dış politika ve enerjide AB ile daha yakın işbirliği; bu arada "Kıbrıs'ta çözüme yönelik irade ve desteğin sonuca ulaşması" (yani Kıbrıs'ın gözden çıkarılması) vs..

Bu talepler, TÜSİAD'ın, mevcut ekonomik sisteme daha denk düşen görece daha gelişkin ve AB ile daha uyumlu bir kapitalist devlet talebi olarak da özetlenebilir. Büyük sermaye, kendi kontrolünden çıkabilecek totaliterleşme eğilimlerini ve bunların daha da sertleşmesi olasılıklarını, yeni Anayasa henüz yolun başındayken bir uyarı çakarak dizginleme ihtiyacını hissetmiştir. Bu talepler listesine ne o zamanki ne şimdiki muhalefetten (kitle partilerinden), bir-iki nokta dışında itiraz gelmesi düşünülemez.

Peki aradan geçen 3 yıl 8 ay sonra durum nedir? Gelişmeler TÜSİAD'ın önerileri hilafınadır. Eş-dost kapitalizmi, kamu yönetiminde liyakat-dışı atamalar, yargı erkinin bağımsızlığını daha fazla yitirmesi ve daha fazla iktidarın sopasına dönüşmesi, medyanın iktidara tam bağımlı kılınması, kurulların fiili tasfiyesi, imamhatiplerin aşırı yaygınlaştırılması ve nitelikli personel açığının büyümesi, dış politikada yeni maceralara sürüklenilmesi, Kıbrıs'ı önceleri gözden çıkaran iktidarın son yıllarda stratejik önemini anlayınca yeniden sahiplenmesi, vs, büyük sermayenin genelde olumsuz baktığı yönelişlerdir. O zamanki beklentilerini bugün aşan şey muhtemelen güvencesiz esnek çalışma biçimleri ve bu bağlamda ücretsiz izin, kıdem tazminatının fiili tasfiye sürecine sokulması gibi uygulamalar ile işverenin vergi ve prim yükünü azaltan/erteleyen düzenlemelerdir.

Asıl sorunun, büyük sermayenin beklediğinden daha şiddetli bir iktidar güç yoğunlaşması olduğu söylenebilir. Bunu kendi hukuk güvencesi bakımından büyük bir sorun olarak görmektedir. İktidarın sözde adalet reformu için bugünlerde turlarına TÜSİAD'dan başlayıp TOBB ve MÜSİAD ile tamamlaması boşuna değildir.

İlginç olan bir başka şey şudur: İktidarın çağrılı ihalelerinin yıldızlarından olan Limak Holding YK Başkanının, 2016'da Uludağ Ekonomi Zirvesi'nde konuşurken "Maalesef Türkiye 2013'ten beri patinaj yapıyor. Hiçbir gelişme kaydedemedik. Kişi başına milli gelir bile 10 bin doların altına düştü. Şu an 2023 hedeflerinin gerçekleştirilmesi imkansız. Artık bu hedefler revize edilmeli" (Cumhuriyet, 28 Mart 2016) diyebilmesi, bugün ise bunları artık açık ortamlarda telaffuz edemeyecek durumda olması, iki şeyi gösterir: (i) Yağma ekonomisinde bazı şirketlerle iktidarın çıkar örtüşmesi o noktaya gelmiştir ki artık açık eleştiri ayağına kurşun sıkmaya benzer; (ii) faşizmin yerleşme süreci ve kriz o düzeye gelmiştir ki, artık tekil sermaye birimleri bile iktidarın hışmından çekinmektedir. Bu nedenle, beşli ihale çetesi üyelerinin bile yurt dışına sermaye çıkarmada birbirleriyle yarıştığı bilgileri alınmaktadır. Şimdi durumlar böyleyken, iktidar edenlerin de dışarıya servet kaçırmadıklarını kim söyleyebilir?

Peki Erdoğan'ın Türkiye Varlık Fonu, bir süre önce Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'ndan (AİKB) aldığı yüzde 10'luk BİST hissesini Katar'a satarken, eğer AİKB'ye ödediğinden fazlasını almış olsaydı bunu kamuoyuna davul-zurna çalarak duyurmaz mıydı? İktidarın Katar ilişkileri, dolayısıyla, sadece ülke açısından değil sermaye açısından dahi tehlikeli belirsizliklerle doludur.

sol.org.tr/yazar/bugune-dunden-bakis-20488